

Maestra de vida

“¿Cómo estás, Carmen?... “No peor...”. No era cert. Gairebé mai no ho va ser. Des del seu “patatús”, un íctus devastador sobrevingut vora la quarantena, i sobretot després d’enviudar, el seu viure fou un llarg declivi, a cops més lent, a cops més apressat. Durant molts anys, el diari “paseo terapéutico” era l’ocasió per fer tertúlia amb els amics del barri; darrerament, ja només podia sortir amb cadira de rodes si feia bon temps. Sense l’Álvaro, l’espòs, company, amic, professor, l’infermer, el seu físio, el seu amor per sempre, s’anava consumint a poc a poc. La cura alegre i carinyosa de l’Hermínia, la seva cuidadora nica, la va mantenir en la brega de la vida més temps del que era previsible si hom tenia en compte la multitud de les seves dolències i els pocs al·licients de la seva existència.

Però la Carmen no volia que paréssim atenció a les seves xacres. Sempre ens rebia amb una expressió de joia al rostre, al cim del seu cos contracturat i sacsejat per dolors perennes. “Venga, explícadme. ¿Cómo están vuestros hijos? ¿Qué tal las clases, Joan Albert? ¿Qué estás escribiendo ahora?... ¿Y qué me cuentas Lola de tus pequeñajos de la escuela? ¿Ya sabes que ser maestra es la profesión más importante? Mucho más que ser profesor universitario: tu estás haciendo personas... Enseñadme fotos de vuestros nietos”.

I de la família passava als amics comuns, de qui volia conèixer les darreres vicissituds: era la manera d’acostar-s’hi personalment des del seu racó d’Esplugues. Aleshores la tertúlia s’eixamplava amb la presència subtil de la gent que estimàvem junts i de qui volia seguir la pista. Mal assegurada al sofà de casa, escoltava la crònica vital d’uns i altres i tot seguit volia tractar els principals temes de l’actualitat política: “Pues si los catalanes quieren ser independientes, ¡que lo sean! ¡Qué se han creído esos españoles cavernícolas!”. Dels assumptes d’actualitat, passava a considerar “els problemes de la vida”: la malaltia i la mort, la degradació de la política, les dificultats de la vida familiar, l’educació i l’escola, els canvis de la societat d’internet i, en general, les incerteses del nostre temps. Ningú pensi en converses depressives: aviat giràvem cap a la broma; costava poc fer-la riure amb qualsevol anècdota divertida, i reia de gust, i ens

contagiava el seu riure franc. Certament que sabia fer conya de si mateixa i de les coses més solemnes, com a persona sàvia que era.

Així, al voltant d'uns sucs de taronja i d'uns inevitables bombons (li encantava la xocolata), les tardes dels dissabtes que la visitàvem anàvem desgranant els assumptes que marcaven a cada moment les nostres vides, sobre els quals abocava, segons el cas, la seva energia crítica, la seva ironia, la seva mirada càlida i nostàlgica.

La Carmen sempre va ser una lluitadora: com a dona universitària, militant comunista, cristiana de base, defensora de causes veïnals, professora de Geografia i Història a l'institut, mare i malalta. L'ictus la va emplaçar ben jove a la batalla majúscula que hauria de lliurar durant dècades per mantenir-se viva i, literalment, per ser persona, en moviment i comunicació amb els altres. "Ahora el partido eres tú", s'havia dit a sí mateixa posant-se com a objectiu major la dignitat de la seva vida de malalta incurable. Arrossegant la seva "pata chula" i agafant-se amb la mà bona el seu braç inert, parlava a batzegades un castellà que ens remetia, feia la impressió, al Segle d'Or: "Hace ya algunos lustros...", "¡Menudo mentecato!". Els neuròlegs conjecturaven que el sectors cerebrals on conservava la memòria literària havien patit menys a conseqüència de l'ictus que aquells on s'allotjava la parla materna, que pronunciava sempre amb un esforç considerable, trufant el discurs amb silencis expectants per facilitar que el seu cervell embastés les paraules sempre plenes de seny i sentit que volia dir. El retard ben remarcable en comunicar el que li passava pel cap i l'esforç que havia de fer per aconseguir-ho li permetien, tanmateix, mesurar les paraules una a una i convertir moltes frases en aforismes plens d'ensenyaments.

La decisió de tornar a fer classe a l'Institut Francesc Macià de Cornellà després de l'ictus, malgrat totes les limitacions que patia, fou una demostració d'heroisme tan evident que els seus alumnes la van correspondre sempre amb respecte i comprensió. Ella els va lliurar els seus coneixements de geografia econòmica i d'història contemporània com a cròniques vives dels avatars d'una època convulsa, i no en la forma de recitacions llibresques. Sempre va fer l'esforç d'entendre els joves que tenia al davant. Els amics recordem el quadern on anava anotant, al llarg dels anys, amb els corresponents significats, les expressions més curioses de l'argot juvenil: "Estoy rallao", "¡Mola cantidad!", "Flipar"... La Carmen era de la generació que havia cavalcats

des de la postguerra, al llarg de tot el franquisme, fins a la democràcia i l'anomenat "desencant", i arribava a la vellesa amb l'eclosió de la revolució digital i la globalització. Havia sentit en carn pròpia les pors, les il·lusions, les esperances, les frustracions i els desconcerts d'un munt d'espanyols antifranquistes d'esquerres nascuts de famílies conservadores. Per sort va heretar la força i la decisió de la seva mare, que va donar carrera a quatre fills després d'enviudar molt jove. Essent militant del Partido Comunista i de les comunitats cristianes de base, va iniciar el seu idil·li amb l'Álvaro López Pego, el fill hel·lenista i d'esquerres d'un distingit, culte i molt conservador tinent general de l'exèrcit que reconeixia en Franco l'estil d'un oficial "xusquero". Passat el temps, va acceptar el fracàs del socialisme real de l'esfera soviètica sense encomanar-se per això al capitalisme despietat que patim avui, que sempre condemnaria. Deia que l'arribada a Catalunya havia estat el tombat decisiu de la seva vida familiar: fou la descoberta d'un país en ebullició que aviat va fer seu, on es va sentir sempre a casa seva sense que mai ningú li hagués de sentir ni un sol mot en català. Admirava l'associacionisme català, la capacitat d'acollida del país, la seva sintonia permanent amb els corrents culturals europeus.

L'anhel de justícia, igualtat i llibertat de la Carmen, emanava d'un fons personal amarat de fe cristiana. Igual que l'Álvaro, entenia el cristianisme com la religió de l'amor, sense altres additius dogmàtics. Deia que Jesús de Nazaret havia mostrat a la humanitat el camí de l'amor gratuït, però tenia també la certesa vital que, amb Déu o sense Déu, la vida val la pena perquè en els seus vorals acaba sempre emergint, com una flor silvestre, la possibilitat d'estimar sense condicions. Així ho creia i així ho va viure, no com qui complia un deure moral sinó com l'expressió del que ella era realment. Mai no oblidarem les paraules amb què ens acomiadava al final de les nostres trobades sabatines: "¡Qué bueno es querer y que te quieran!".

Hasta siempre Carmen, amiga, maestra de vida.

Joan Albert Vicens